

Р.В. Стаднійчук, доктор філософії, докторант
Заклад вищої освіти «Міжнародний науково-технічний університет
імені академіка Юрія Бугая»

Особливості взаємодії інституцій у врегулюванні соціальних конфліктів

У статті розглядаються особливості взаємодії інституцій в управлінні соціальними конфліктами в Україні, зокрема після процесу децентралізації влади. Автор аналізує роль місцевих органів влади, громадських організацій та державних установ у вирішенні локальних і регіональних конфліктів. Особливу увагу приділено медіації як ефективному інструменту позасудового врегулювання конфліктів, а також діалоговим платформам як інструменту для забезпечення конструктивного діалогу між державними органами та громадськістю. Стаття аналізує нормативно-правові акти, що регулюють процеси медіації та механізмів її застосування в Україні, а також оцінює ефективність цих методів порівняно з традиційними судовими процедурами. Крім того, робиться акцент на важливості розвитку інноваційних підходів до управління конфліктами в умовах соціальної напруги, зокрема через програми реінтеграції внутрішньо переміщених осіб та ветеранів. Результати дослідження свідчать про високий потенціал медіації та діалогових платформ для зниження соціальної напруги та підвищення стабільності на місцевому та регіональному рівнях в Україні.

Ключові слова: соціальні конфлікти; управління конфліктами; децентралізація влади; медіація; діалогові платформи; внутрішньо переміщені особи; реінтеграція; соціальна стабільність; публічна політика; місцеве самоврядування; альтернативні методи вирішення конфліктів; правова база.

Актуальність теми. Управління соціальними конфліктами є однією з ключових проблем сучасної публічної політики, оскільки конфлікти можуть серйозно впливати на соціальну стабільність, економічний розвиток та загальний добробут суспільства. Особливої актуальності ця тема набуває в умовах глобальних змін, децентралізації влади та загострення соціальних проблем, зокрема в Україні. Успішне врегулювання конфліктів залежить від ефективної взаємодії між різними інституціями – державними органами, місцевим самоврядуванням, громадськими організаціями та суспільством.

Аналіз сучасних підходів до управління соціальними конфліктами в Україні показує важливість розвитку нових механізмів врегулювання, таких як медіація, діалогові платформи та програми реінтеграції. Децентралізація влади, закріплена в законодавстві, надає органам місцевого самоврядування більше можливостей для вирішення конфліктів на місцевому рівні, що сприяє створенню більш адаптивних і гнучких підходів до управлінських процесів. Аналіз ключових нормативно-правових актів та їх вплив на процеси урегулювання конфліктів дозволяє розкрити актуальність і ефективність застосовуваних інструментів для забезпечення стабільності в суспільстві.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, на які спирається автор. У процесі написання статті автор спирався на численні наукові дослідження та публікації, що висвітлюють різні аспекти управління соціальними конфліктами, зокрема в контексті підприємств та трудових колективів. Одним з основних напрямів є дослідження управління конфліктами на підприємствах, а також впливу конфліктів на ефективність організацій та конкурентоспроможність. У публікаціях Л.М. Ачкасової, Т.О. Водолажської та Ю.О. Бекетова (2022), О.А. Біловодської та Т.В. Кириченка (2017) розглядаються стратегії та методи управління конфліктами в умовах сучасного бізнес-середовища. Особливу увагу приділено розвитку інструментів, таких як медіація, для ефективного вирішення конфліктів, що підтверджується науковими дослідженнями щодо покращення управлінських процесів.

Крім того, сучасні підходи до вирішення соціальних конфліктів на підприємствах та в громадських організаціях аналізуються у роботах С.Н. Казначеевої, Н.В. Бистрової та інших авторів (2019), що висвітлюють ефективність альтернативних методів, таких як медіація та переговори, порівняно з традиційними судовими процесами. Важливим аспектом є також реінтеграція внутрішньо переміщених осіб та ветеранів через соціальні програми, що забезпечують зниження соціальної напруги в громадах, на що звертають увагу дослідження в галузі публічної політики.

Наслідки застосування цих механізмів, зокрема медіації, зростають в Україні завдяки новим законодавчим ініціативам, зокрема ухваленню Закону України «Про медіацію» (2021), що регулює проведення медіаційних процесів і забезпечує розвиток альтернативних методів вирішення конфліктів.

Метою статті є дослідження особливостей взаємодії інституцій у врегулюванні соціальних конфліктів в Україні та оцінка ефективності існуючих механізмів, зокрема медіації як альтернативи судовим процедурам.

Викладення основного матеріалу. Децентралізація влади в Україні суттєво змінила підхід до управління соціальними конфліктами, надаючи органам місцевого самоврядування більше повноважень у вирішенні локальних конфліктів. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» є ключовим документом, що закладає правові межі для цієї децентралізації. Він визначає повноваження місцевих громад у прийнятті рішень, що стосуються соціально-економічного розвитку, забезпечення громадського порядку та вирішення конфліктних ситуацій на місцевому рівні.

Основні положення закону, що стосуються управління соціальними конфліктами:

- частина третя статті 3 цього закону підкреслює, що місцеве самоврядування забезпечує право територіальних громад самостійно вирішувати питання місцевого значення;
- стаття 12 передбачає створення виконавчих комітетів, що несуть відповідальність за впровадження політики на місцевому рівні, зокрема в питаннях забезпечення громадського порядку та попередження соціальних конфліктів.

Закон також надає можливості для створення громадських рад і діалогових платформ між місцевими органами влади та населенням, що забезпечує більш демократичний підхід до вирішення конфліктів. Ця модель відображає гнучкість і адаптивність місцевих органів у реагуванні на соціальні виклики (табл. 1).

Таблиця 1

Рівні залучення місцевого самоврядування до врегулювання конфліктів

Рівень конфлікту	Механізми врегулювання	Інструменти
Локальні конфлікти	Місцеві ради, громадські ради	Проведення консультацій
Регіональні конфлікти	Виконавчі комітети, обласні ради	Переговори, посередництво
Конфлікти національного масштабу	Залучення державних органів	Координація дій з центральними органами влади

Джерело: розроблено автором

Медіація як механізм вирішення конфліктів набула значного поширення у багатьох країнах як ефективний альтернативний метод до судових процедур. В Україні прийняття законодавства у сфері медіації забезпечує розвиток позасудових форм врегулювання конфліктів, що дозволяє зменшити навантаження на судову систему та забезпечити швидше і гнучкіше вирішення соціальних протиріч.

Основними документами, що регулюють медіацію в Україні, є:

- Закон України «Про медіацію» (2021), що визначає порядок і процедури проведення медіаційних процесів;
- Постанова Кабінету Міністрів України про сертифікацію медіаторів, що регламентує кваліфікаційні вимоги для осіб, які мають право здійснювати медіацію (табл. 2).

Таблиця 2

Порівняльний аналіз ефективності медіації та судових рішень

Показник	Медіація	Судові рішення
Час вирішення конфлікту	1–3 місяці	6–12 місяців і більше
Вартість процедури	Відносно низька	Висока (враховуючи судові витрати)
Вплив на соціальну стабільність	Позитивний (зниження конфлікту)	Нейтральний або негативний

Джерело: розроблено автором

Законодавча база в Україні формує основу для ефективної взаємодії різних інституцій та органів влади в управлінні соціальними конфліктами. Її основною метою є створення умов для конструктивного діалогу між державою та суспільством, а також мінімізація ризиків ескалації конфліктів (рис. 1).

1. Конституційний рівень (права і свободи, закріплені в Конституції).
2. Державні органи (міністерства, суди, поліція).
3. Органи місцевого самоврядування (місцеві ради, виконавчі органи).
4. Громадянське суспільство (НУО, медіатори, громадські організації).

Ця модель інтегрує різні рівні управління конфліктами – від загальнонаціонального до локального, що дозволяє досягти максимальної ефективності у врегулюванні конфліктів різного масштабу.

Українське законодавство забезпечує потужний інструментарій для врегулювання соціальних конфліктів, поєднуючи конституційні гарантії, децентралізаційні механізми місцевого рівня.

Джерело: розроблено автором

Рис. 1. Модель взаємодії інституцій у врегулюванні соціальних конфліктів

Сучасна публічна політика управління соціальними конфліктами базується на використанні різноманітних інструментів та методів, що спрямовані на зниження соціальної напруги та забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку. Інноваційний підхід до управління конфліктами містить як традиційні правові механізми, так і нові форми вирішення конфліктів, такі як медіація, діалогові платформи та програми реінтеграції. В умовах тривалої війни на Сході України та внутрішньої політичної напруги ці методи набули особливої актуальності, оскільки сприяють зниженню рівня соціальної нестабільності та попередженню конфліктів. Медіація є одним із найпоширеніших та найефективніших інструментів позасудового врегулювання соціальних конфліктів. Її основна суть полягає в залученні нейтральної третьої сторони (медіатора), яка допомагає конфліктуючим сторонам досягти згоди шляхом переговорів. Медіація дозволяє уникнути тривалих судових процесів, зменшуючи навантаження на судову систему та сприяючи швидшому врегулюванню конфліктів. Наукові дослідження підтверджують ефективність медіації як інструменту, що сприяє зниженню конфліктної напруги та зменшенню соціальної поляризації. За даними різних досліджень, ефективність медіації в Україні зростає завдяки ухваленню закону «Про медіацію» (2021), що визначає правові основи та процедури проведення медіаційних процесів.

Математично ефективність медіації можна вимірювати за допомогою формули:

$$E_{\text{мед}} = \frac{\text{Кількість успішних медіацій}}{\text{Загальна кількість конфліктів}} \times 100, \quad (1)$$

де: $E_{\text{мед}}$ – ефективність медіаційного процесу;

Кількість успішних медіацій – кількість конфліктів, що були успішно вирішені шляхом медіації;

Загальна кількість конфліктів – всі зафіксовані конфлікти, де застосовувалася медіація.

Наукові моделі медіації враховують кілька основних фаз (табл. 3):

- підготовка до медіації: збір інформації про конфлікт та залучення сторін;
- процес медіації: переговори за участю медіатора;
- досягнення домовленостей: підписання угоди між сторонами.

Таблиця 3

Етапи медіаційного процесу

Етап	Опис	Інструменти
Підготовка до медіації	Збір інформації, залучення сторін до переговорів	Інформаційний аналіз, переговори
Проведення медіації	Переговори між сторонами із залученням медіатора	Діалог, обговорення, пошук компромісу
Досягнення домовленостей	Фіксація результатів медіації, укладення угоди	Угода, зобов'язання сторін

Джерело: розроблено автором

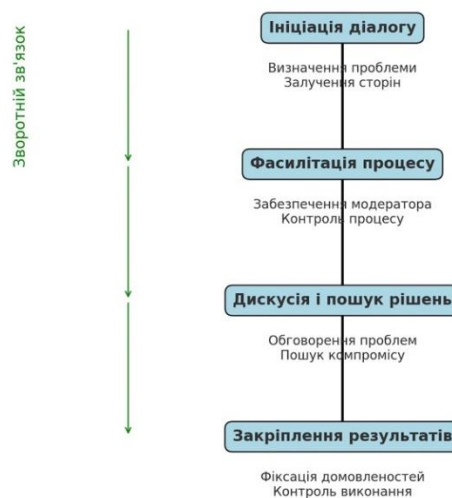
Діалогові платформи – це ще один важливий інструмент публічної політики, що дозволяє організувати процес обговорення між різними суспільними групами для пошуку компромісів і врегулювання

конфліктів. Цей метод використовує групові процеси комунікації, де учасники конфлікту мають можливість безпосередньо спілкуватися, представляти свої позиції та шукати взаємоприйнятні рішення.

Наукові дослідження показують, що успіх діалогових платформ залежить від низки факторів, зокрема від правильної організації процесу, залучення всіх зацікавлених сторін та забезпечення нейтрального модератора, який контролює дискусію.

Діалогові платформи можуть бути структуровані на основі моделі чотирьох фаз (рис. 2):

1. Ініціація діалогу: визначення проблеми та залучення зацікавлених сторін;
2. Фасилітація процесу: нейтральне модераторство та контроль дискусії;
3. Дискусія і пошук рішень: обговорення проблем і пошук компромісних рішень;
4. Закріплення результатів: фіксація досягнутих домовленостей і контроль за їх виконанням.

Джерело: розроблено автором

Рис. 2. Етапи діалогового процесу

Ефективність діалогових платформ може бути оцінена за допомогою таких показників:

$$E_{\text{діал}} = \frac{\text{Кількість прийнятих рішень}}{\text{Кількість зустрічей}} \times 100 \%, \quad (2)$$

де: $E_{\text{діал}}$ – ефективність діалогової платформи;

Кількість прийнятих рішень – кількість досягнутих і реалізованих компромісів;

Кількість зустрічей – загальна кількість діалогових зустрічей.

У контексті війни на Сході України особливо важливим елементом публічної політики стали програми реінтеграції внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та ветеранів бойових дій. Такі програми спрямовані на забезпечення соціальної адаптації, працевлаштування та зниження соціальної напруги в громадах, які приймають переселенців.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Згідно з проведеним дослідженням, можна зробити висновок, що ефективне врегулювання соціальних конфліктів в Україні залежить від синергії різних інституцій, зокрема органів місцевого самоврядування, державних установ та громадянського суспільства. Децентралізація влади та створення діалогових платформ значно покращили управлінські процеси, дозволяючи досягати більш швидких та ефективних рішень на місцевому рівні. Законодавча база, зокрема прийняття законів, що регулюють медіацію та інші альтернативні методи врегулювання конфліктів, сприяє зниженню навантаження на судову систему та підвищенню рівня соціальної стабільності. Особливо важливим є використання медіації як альтернативного методу, що не лише сприяє зниженню соціальної напруги, але й допомагає зменшити час та витрати, порівняно з судовими процедурами. Водночас важливо забезпечити належне впровадження медіаційних процедур і діалогових платформ через належну організацію та залучення всіх зацікавлених сторін. У перспективі для більш гнучкого і ефективного врегулювання соціальних конфліктів, необхідно продовжувати вдосконалювати законодавство, підвищувати рівень кваліфікації медіаторів та забезпечувати підтримку громадських ініціатив.

Список використаної літератури:

1. Ачкасова Л.М. Управління конфліктами на підприємстві / Л.М. Ачкасова, Т.О. Водолажська, Ю.О. Бекетов // Економіка транспортного комплексу. – 2022. – № 40. – С. 22–31.
2. Біловодська О.А. Управління конфліктами в системі управління людським потенціалом підприємств / О.А. Біловодська, Т.В. Кириченко // Економіка і суспільство. – 2017. – № 10. – С. 177–182.
3. Казначеева С.Н. До питання про управління конфліктами в організації / С.Н. Казначеева, Н.В. Бистрова, Д.А. Казначеев // Інноваційна економіка: перспективи розвитку і вдосконалення. – 2019. – № 6. – С. 36–42.

4. Колесник Т. Управління конфліктами в колективі як елемент іміджу підприємства / Т.Колесник, Т.Собітнюк // Наукові інновації та передові технології. – 2023. – № 6 (20). – С. 76–84.
5. Криса О.Й. Управління конфліктами як фактор підвищення конкурентоспроможності підприємств / О.Й. Криса [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://vlp.com.ua/files/52_0.pdf.
6. Мантур-Чубата О.С. Особливості управління конфліктами в трудовому колективі / О.С. Мантур-Чубата, А.М. Сайко // Інфраструктура ринку. – 2018. – Вип. 23. – С. 230–233.
7. Мороз О.О. Теорія конфліктів у контексті побудови загальної моделі ефективності сучасного підприємства : монографія / О.О. Мороз. – Вінниця : ВНТУ, 2020. – 256 с.
8. Позднякова Л.О. Управління конфліктами : конспект лекцій / Л.О. Позднякова, Н.В. Гриценко. – Харків : Український державний університет залізничного транспорту, 2018. – 75 с.
9. Сазонова Т.О. Формування стратегії управління конфліктами організації в умовах сучасного бізнес-середовища / Т.О. Сазонова, О.В. Михайлова // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2017. – Вип. 20. – С. 539–542.
10. Шульженко І.В. Роль керівника в управлінні конфліктами на підприємстві / І.В. Шульженко, В.В. Сарафанніков, С.В. Собакар // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2017. – Вип. 20. – С. 670–673.
11. Innovative transformation of a financial institution in the context of digitalisation and its impact on social conflict management / R.Yankovoi, R.Stadniichuk, H.Zhosan and other // Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice. – 2024. – Vol. 2 (55). – P. 75–88. DOI: 10.55643/fcaptp.2.55.2024.4386.

References:

1. Achkasova, L.M., Vodolazhska, T.O. and Beketov, Yu.O. (2022), «Upravlinnia konfliktamy na pidpriemstvi», *Ekonomika transportnoho kompleksu*, No. 40, pp. 22–31.
2. Bilovodska, O.A. and Kyrychenko, T.V. (2017), «Upravlinnia konfliktamy v systemi upravlinnia liudskym potentsialom pidpriemstv», *Ekonomika i suspilstvo*, No. 10, pp. 177–182.
3. Kaznacheieva, S.N., Bystrova, N.V. and Kaznacheiev, D.A. (2019), «Do pytannia pro upravlinnia konfliktamy v orhanizatsii», *Innovatsiina ekonomika: perspektivy rozvytku i vdoskonalennia*, No. 6, pp. 36–42.
4. Kolesnyk, T. and Sobitniuk, T. (2023), «Upravlinnia konfliktamy v kolektyvi yak element imidzhu pidpriemstva», *Naukovi innovatsii taпередovi tekhnologii*, No. 6 (20), pp. 76–84.
5. Krysa, O.Y., «Upravlinnia konfliktamy yak faktor pidvyshchennia konkurentospromozhnosti pidpriemstv», [Online], available at: http://vlp.com.ua/files/52_0.pdf
6. Mantur-Chubata, O.S. and Saiko, A.M. (2018), «Osoblyvosti upravlinnia konfliktamy v trudovomu kolektyvi», *Infrastruktura rynku*, Issue 23, pp. 230–233.
7. Moroz, O.O. (2020), *Teoriia konfliktiv u konteksti pobudovy zahalnoi modeli efektyvnosti suchasnoho pidpriemstva*, monohrafiia, VNTU, Vinnytsia, 256 p.
8. Pozdniakova, L.O. and Hrytsenko, N.V. (2018), *Upravlinnia konfliktamy*, konspekt lektsii, Ukrainskyi derzhavnyi universytet zaliznychnoho transportu, Kharkiv, 75 p.
9. Sazonova, T.O. and Mykhailova, O.V. (2017), «Formuvannia stratehii upravlinnia konfliktamy orhanizatsii v umovakh suchasnoho biznes-seredovyscha», *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, Issue 20, pp. 539–542.
10. Shulzhenko, I.V., Sarafannikov, V.V. and Sobakar, S.V. (2017), «Rol kerivnyka v upravlinni konfliktamy na pidpriemstvi», *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, Issue 20, pp. 670–673.
11. Yankovoi, R., Stadniichuk, R., Zhosan, H. et al. (2024), «Innovative transformation of a financial institution in the context of digitalisation and its impact on social conflict management», *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*, Vol. 2 (55), pp. 75–88, doi: 10.55643/fcaptp.2.55.2024.4386.

Стаднічук Роман Васильович – доктор філософії в галузі економіки, докторант Закладу вищої освіти «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая».

<https://orcid.org/0009-0004-7614-231X>.

Наукові інтереси:

– реалізації публічної політики управління соціальними конфліктами.

Stadniichuk R.V.

Peculiarities of interaction between institutions in resolving social conflicts

The article examines the peculiarities of interaction between institutions in the management of social conflicts in Ukraine, in particular after the process of decentralization of power. The author analyzes the role of local authorities, NGOs and state institutions in resolving local and regional conflicts. Particular attention is paid to mediation as an effective tool for out-of-court conflict resolution, as well as to dialogue platforms as a tool for ensuring a constructive dialogue between government agencies and the public. The article analyzes the legal acts regulating mediation processes and mechanisms of its application in Ukraine, and assesses the effectiveness of these methods in comparison with traditional court procedures. In addition, the article emphasizes the importance of developing innovative approaches to conflict management in the context of social tension, in particular through reintegration programs for internally displaced persons and veterans. The results of the study indicate the high potential of mediation and dialogue platforms to reduce social tensions and increase stability at the local and regional levels in Ukraine.

Keywords: social conflicts; conflict management; decentralization of power; mediation; dialogue platforms; internally displaced persons; reintegration; social stability; public policy; local self-government; alternative methods of conflict resolution; legal framework.

Стаття надійшла до редакції 05.02.2025.